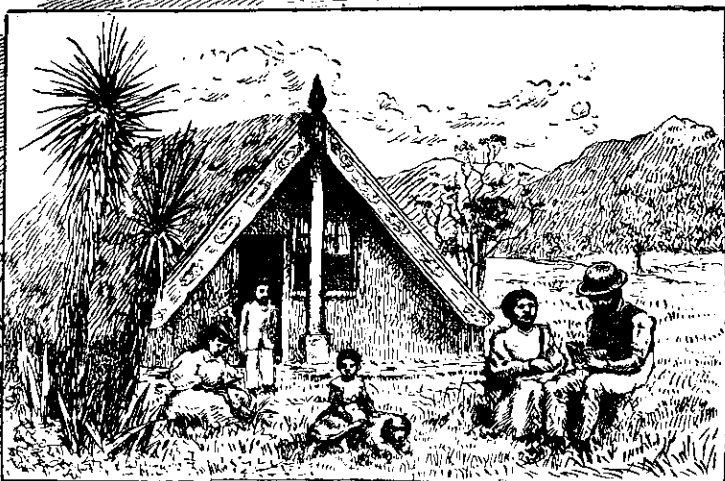

Pipi-wharauoa

HE-KUPU WHAKAMARAMA

HE KUPU WHAKAMARAMA.

Nama 17.

NELSON.

HURAE, 1899.

EDITOR—REV. F. A. BENNETT.

TE PAREMETE.

(Kei te Nama 16 te timatanga o enei korero.)

Ko te tino korero ma nga mema Maori ko te Pire Poari a te Kawanatanga, ara a te Kuini. Na runga i tenei pire, kua tino wehewehe te iwi Maori. E kore e nui a matou kupu mo tenei pire, ko ta matou ia he matakikaki i te mahi a nga pakeke a nga ahitawhito, a nga tangata matau. He mea whakamhoe miti na matou te tangata murere, otira i etahi wa he mea whakahemanawa te tangata tino murere rawa, kaore nei e ata whakaaro i te tikanga o te korero. E kore matou e mea he tika, he pai, he he, he kino ranei te Pire a te Kawanatanga. He nui nga he, he nui nga tika. Ko te mea pai pea me ata titiro, ka whakatikatika ai i nga henga; huri atu huri mai, kia kitea raano nga koha katoa. Kanui te ngawari o te Kawanatanga, ina hoki i tapae mai ai ma taua ano ma te Maori e ata whiriwhiri he ture mo o taua whenua, Kia ngawari hoki, kei taikaha, ka taikaha ano hoki te Kawanatanga a apopo pea e kore rawa e whakarongo mai ki nga mahi hoha noaoho a te Maori. Kei te korero etahi tangata mo te haere ki Ingarangi. He haere ki te aha? Ki te whakapau moni noa pea. Ki ta matou whakaaro, e kore tetahi hua kotahi e puta mai i runga i taua haere. He haere ki te aha? Anei ra ta te Kuini i whakahau mai ai kei o tatou aroaro e takoto ana, hei whiriwiringa ma tatou. Ki te kore e taetae te whakatika, ka pangia ki te tahataha; ki te mate atu i te ngakau te painga tohungia hei taonga. Mehemea he kino te Pire Poari, kaati ma nga tangata e whakaha ana e whakaatu mai te mea paitatu. Ko te kore noaoho te he. E kore te toenga o tatou whenua e takoto noa no te mea kanui te kaika o te pakeha kia whakatuwheratia nga whenua Maori hei oranga mo te tini o te tangata o te Koroni e piki haere tonu mai, ia tau ia tau. Na tenei Kawanatanga pea i ahua ngawari mai

ai, tera hei tetahi atu Kawanatanga ka murua o tatou toenga whenua. E toru nga huarahi hei whakaarohanga ma te Kawanatanga i nga whenua Maori. (1) Ko te tango noaoho. (2) Ko te whakatuwhera i te hoko ki nga tangata katoa, (3) Ko te tango a te Kawanatanga ma ratou e whakahaere. E kore te Kawanatanga e whakaae ki te tikanga tuutahi, e kore ano e whakaae inaia nei ki te tikanga tuarua, engari ko ta ratou e whai ana ko te tikanga tuatoru, na reira ka whauau mai nei ko te Pire Poari. Ki ta matou rongo e mea ana etahi tangata Maori tera ano he tikanga tuawha ara kote-tuku ma te Maori ano e whakahaere he ture mo ratou whenua. He penei pea te ahua o te Pire a Kaihau, e karangatia nei ko te Pire Kaunihera? Ma ana noa te Kawanatanga e whakaae mai ki tenei tikanga, he tino rite rawa ki te mana motuhake e whai wairuatia nei e nga Maori. Pai ke atu ki au kia riro taku whenua i te Poari i raro i te mana, me te whakahaere a te Paremete, ina te tino he ko te riro atu ma te Maori anake e whakahaere. E hua ma, na te Ture Poari ranei i pau ai o tatou whenua, a e toe nei e 5,000,000 eka ano? 'E hokona ana e te kawanatanga ia tau ia tau mo nga tau maha ka pahure ake nei, e 400,000 eka o nga whenua Maori.' Taihoa i te iwi Maori ano e pokaikaha noaoho ana nga mahara ka pau katoa nga whenua. E kiana te pakeha *something must be done*—me mahi tetahi mea. Na reira ka ui matou he aha taua mea? Me waiho noaoho ranei nga whenua kia ururuatia, kia tu ngabere ana kia tipungia ranei e te takaramoa? Ka whakaaetia ranei e te Pakeha tera tikanga? E kore pea na reira ka hoki ake ano ta matou kupu, kiimihia he tikanga e ora ai o tatou toenga whenua, e ora ai hoki tatou me a tatou tamariki. Tera ake ano te rawakatanga o a tatou korero mo nga mahi o te Paremete, otira me waiho hei etahi atu tuhinga pea ka whakaoti ai. E nga meina e nga rangatira, e nga tangata matau, e te iwi katoa kia kaha te kimi oranga mo o

HE KUPU WHAKAMARAMA.

o tatou toenga whenua—Kia kaha, kia toa, kia maia. “Kui! kui! whitiwhitiora!”

R. T. M. K.

HE POROPOROAKI.

Ko te poroporoaki tenei a Tianara Puutu te upoko o “Te Ope Whakaora” ki Ahitereiria, i tona hokinga ki Ingarangi:—“Hei Konei ra e Ahitereiria! He nui to manaaki i au, a tenei kua riro atu i a koe toku ngakau whakawhetai, a mate noa ahau. I arohaina e ahau to iwi, a i rapu ahau i te painga mo ratou, ara i te painga mo nga mea o tamariki e noho mokemoke ana, e noho ana hoki i roto i te pouritanga. I taku mabinga i tenei, e hari a o toku ngakau, mo te mea, kahore au i whakarururaru i nga mahi a etahi atu, e mahi nei i runga i te ra oha ki te Atua, ki te tangata. Mehemea i oti i au tetahi mea, me hoatu te honore ki toku Ariki. Hei konei ra e Ahitereiria! Kei to aroaro tetahi wa nui, e ahei ai koe ki te hanga i tetahi pakitara mo te mana o Ingarangi, a mehemea ka whakaturia ki runga ki nga tikanga tuturu o te pono me te tika, ko koe hei kainga mo tetahi iwi aroha, koha-kore, koa. He iwi hei whakahari i te ngakau o te Matua Nui, a he tauira hoki ki te ao katoa.”

“HAERE MAI.”

KAUWHAU I.

Te 14 o nga upoko o Ruka, tetahi wahi o te 17 o nga rarangi, “Haere mai.” E nga hoa, ehara enei kupu, i te kupu tangi hou ki roto ki o tatou taringa. I a tatou ano e kai-a ana, i a tatou ano e ako ana ki te tu, a i a tatou ano e tu hurorirori ana, ka to-toro mai nga ringa o tatou koka, ka karanga mai hoki ki a tatou, “Haere mai.” Ka hikoi te wacwae, katahi ka hinga, otira i te mea kaore ano kia tau noa ki te whenua hei roto tatou i nga ringa o tatou koka. Haere te tangata tauhou ki tetahi kainga ke; kaore he reo pohiri i a ia, heoi ano ko te titiro makutu tonu mai o tangata whenua; e! akua nei te tau mai ai te whakama. Tena koa kia rongu ki te reo pohiri, “haere mai! haere mai!”; ka ngaro te whakama, ka hari to ngakau, ka mahorahora te noho; ka reka te kui; ka au te moe. Waihoki whanau ana mai tatou pohiritia ana e te Atua, ki tana hakari o te orange, ki tona

rangatiratanga o te rangi. Kaore i a nei tatou iriria hei tamariki ma te Atua, hei kai noho i te rangatiratanga o te rangi? Tena pea kei te puhori tonu o tatou taringa ki tana karanga. He reo kaha tona reo, kahore ano kia tamate noa ahakoa kua pakeke nei tatou kei te tauhou tonu pea ki te Atua. “Haere mai, kua rite hoki nga mea katoa.” He aha te whakaroa? Anei ra te pohiri e marama ana, heoi ano kei te toe atu ko te haere anake.

Ko ta tatou rangi he mea tang o mai i te kupu whakarite a Te Karaiti mo tetahi tangata i taka i te hapa nui. E mohio ana tatou katoa ki taua kupu whakarite. I te ritenga o nga mea katoa mo te hakari, ka tonoa e taua tangata tana pononga ki te whakaatu ki te hunga i karangatia kia haere mai ki te hapa. Otira i whakahawea taua hunga ki te tono a taua tangata, i puta a ratou kupu whakakahore, kupu whakataruna. E kore e taea o au inaianei te ata whakaatu kia tatou i te ahua o nga whakahoki a taua tangata, he mea noku kei tino roa rawa to tatou karakia, engari te mea pai atu ma koutou ano e ata titiro i roto i a koutou Paipera, te tikanga, te heenga ranei o nga whakahoki a enei tangata i te pohiri aroha ki a ratou, no te mea he iwi whai-whakaaro te Maori ki te titiro i te he i te tika ranei.

I mea te tangata tuatahi, “Kua hokona e ahau he maara, me haere ahau kia kite.” Ata tirohia enei kupu e tatou. He tangata mahi paamu tenei, he tangata ahuhwhenua. He mea ahua-reka ki te Atua te kaha ki te mahi, tena ko te tangata mangere e kinongia ana. “Ki te kore tetahi e pai ki te mahi, kei kai ia.” Otira he aha ia te haere ai ki te hakari mo nga haora ruarua nei, ka mutu ra te hakari ka haere ki a kite i tona whenua. Kaore hoki ra he waewae o te whenua, penoi me nga whenua o te Maori, e ahei ai te oia. He aha ia i tatari rawa ai hei te haora tonu e tu ai te hapa ka mea ai ki te haere kia kite i tona whenua? Tetahi he po pea te takiwa i tu ai te hapa, e kore e marama tona matakitaki i tona maara. Tena pea hei nga hui noa iho nei, rika ai tona ngakau ki te haere. Ehara! he bangarau na tenei tangata.

Tena ta te tangata tuarua. “E rima takirua nga okiha kua hokona e ahau, ka haere ahau ki te whakamatau.” He tangata whakatipu kararehe tenei. He whaka-tipu kararehe tetahi mahi rangatira atu i te ao nei. Etahi tino tangata a te Atua he

hepara. He hepara a Apera, a Aperahama, a Mohi, a Rawiri, a i whakarite a te Karaiti i a ia ki te hepara. Ehara i te mea na nga kau a tenei tangata i kore ai ia e haere ki te hakari, engari he kore tonu nona e hiahia. Ahakoa ia whakamataui ona kau i te wa i tu ai te hakari, e kore e rata tonu i taua po, kia pau atu te wiki, te marama e whakarata ana i te kau mahi.

Ko te tuatoru o enei tangata i ki, "Kua marenatia ahau ki te wahine, a he mea tenei e kore ahau e ahei te haere." Ko te wahine a tenei tona puna, otira mehemea ana i ngakau nui ia ki te haere, e kore ia e noho i tana wahine. Tetahi, e hoa ma, kaore te Atua i te ki mai ko nga taane anake e uru ki te orange. I mate a te Karaiti mo nga tangata katoa; taane, wahine; kaumatua, tamaiti; rangatira, ware; pai, kino ranei. He aha tenei tangata i kore ai raua ko tona hoa-wahine e haere ngatahi, ehara hoki ra i te mea he he to raua marenatanga.

E te iwi kua marama pea kia koutou, ehara i te mea na te ahua o nga mahi a enei tangata pupuri ratou i whakaparahaka ai ki te pohiri a tenei tangata, engari he taumaha no te ngakau; hei whakaheke nga noatanga iho nga mahi. Kei pohehe hoki tatou ki te whakapono tatou, ki te haere tatou ki a Te Karaiti, me whakarere e tatou a tatou mahi Maori i meinga nei e te Atua hei mahi ma tatou, engari me whakatapu a tatou mahi katoa e to tatou whakapono. Otira kia tino tupato ano hoki tatou kei rite tatou ki enei tangata, ara kei riro katoa o tatou whakaaro i a tatou mahi, a ka wareware tatou ki te Atua, ka whakakeke ki tana karanga. Mehemea ana he mahi ta tetahi o tatou e whakama ai ia ki te tu i te araro o te Atua me whakarere atu taua mahi, He aha te pai ki te riro i te tangata te ao tatou, a kaore he ora mona? He tika pea i a te kupu a te Karaiti i mea ra, "Matua rapua te rangatira; anga o te Atua, me ana mea tika; a ka tapiritia mai enei mea katoa ma koutou"—ara nga mea hei orange, hei painga mo te tinana? "Kahore rapea: engari ko te Atua kia pono, a he teka kau nga tangata katou."

"Haere mai." Ko te pohiri tenei a te Atua, kua rongo noa atu tatou, a kua rongo nei i tenei ahiahi. Kua haere ranei au kia Ihu? Mehemea kaore ano, he tangata teka ahau, he tinihanga kau tau kauwhau kia koutou. Ma te aha e ahei ai au ki te ki atu ki te tangata kia haere ki te wahi kaore nei au e mohio ki. Pai ke atu ki te noho au ki roto. Kua haere ranei koutou kia te Karaiti?

Mehemea kaore ano, he tinihanga noa iho ta tatou karakia ki te Atua. Ko nga ngutu noa iho kei te mahi atu kia ia ko nga ngakau i a, ko te mea e mate nuitia ana e ia kei te kaiponuhia. "Homai, e taku tamaiti, to ngakau kia au." Ko te haere kia te Karaiti, ara ko te tahuri atu kia ia, ko te whakapono kia ia, hei te tuatahi, hei muri mai ko te karakia. Ki te mea kaore ano tatou kia haere noa ki a te Karaiti, e kore tatou e mohio ki ta tatou e karakia ai, ki ta tatou e inoi atu nei. I mea a te Karaiti ki nga Hurai, "Heoi, e kore koutou e pai kia haere mai kia au, kia whiwhi ai koutou ki te ora." Kaore te tangata e pai ki te mate, otira ki te kore ia e haere mai kia te Karaiti kaore ano hoki ia e pai ki te ora. I te mea kaore ano tatou kia haere mai kia ia, e kore ia e ahei te whakaako i a tatou, te tohutohu i a tatou, kia kaha ai, kia tika ai ta tatou noho i tenei ao i roto i Tana Hahi. Kua kite tatou i nga whakahekeketanga, i nga whakatarunatanga a era tangata, a he pehea hoki a tatou, a ko te hea e manakohia mai e Ihowa, a te ra whakawa? He nui nga tangata, nga tamarii taane e kino ana ki te whakapono, notemea ki ta ratou whakaaro ae ki ta ratou whakaaro nohio, ki ta ratou mohio kaore--kaore kau he ahureketanga o te whakapono; mo te koroua, mo te kua anake te whakapono ka pai. Kaore i te Atua i te pohiri i a tatou ki te t ngi tupapaku, engari ki te hakari, ki te kai, ki te hari nui. "Whakamatauria, kia kite ai koutou i te pai o Ihowa." Kia kuinga te kai ka matauria ai te rehanga te kawanga ranei. "Era pea tetahi tangata e mea 'he kino rawa au, e kore au e haere.'" Ma te noho pea e pai ake ai? Mehemea ana pena te whakaaro o te tamaiti mau mau taonga, he whangai pouka he mahi mana a mate nei, e kore rawa ia e hoki ki tona papa. Kana e tatari kia ahua pai ake ka haere ai ki te Atua. Ka rite tena ki te tikanga a taua a te Maori e mau "kopare" nei ki nga hakari, ki nga tangihanga. Kaore te Atua i ki mai ki a mau kai atu tatou ki te Atua, ara i o tatou nei pai. Heoi ano tana ko te pohiri, "Haere mai, kua rite hoki nga mea katoa." Ko te manuhiri anake tana e tatari mai nei, hei kai i tana hapa. Kahore kau he tangata tika i te ao. Ehara i te mea naku tenei kupu engari na te Atua ano. "Ko te mea hoki ia i subituhia, kahore he tangata tika kahore kia kotahi." (Roma, 8, 10). Ko tatou nei tika katoa e ki ana a Ihia he rite ki te "kahu akenga" kahore uoi he painga. Kei tatari tatou kia pai

rawa ka haere ai. Mana tatou e whakapai e whakakaha, e uhi ki te "kahu marena," e "kopare" i te araro o tona matua ki ona toto. "Ki te haere mai tetahi ki au, e kore rawa e panga atu e ahau ki waho." Ae! ki te haere mai te tangata e rite to kupu ki ta te kuini O Hepa, "Nana, kihai te hawhe i korerotia mai kia au." E te Ariki! ina ra ka haere atu! Na te aroha i tiki ake, na te mate i kawē mai!

Mate koe i te mauui,
Tamia rawatia,
Nei kei au te ata noho,
"HAERE MAI."

Te Kareti,
Waerenga A Hika,
Mei 6th, 1899.

Ki te Etita,

Tenei te Kui, Kui, whitiwhitiora te haere nei, ta tatou mokai a te Pipiwharaurao i enei ona marae. Kia whakaaturia atu nga mahi o enei Kareti me era atu mea hoki. E hara i te mea he maha nga kupu i te mea tonu e mana ana te tono a te Pipiwharaurao ki tenei kura. Ko tenei whenua e tu nei tenei kareti e 460 nga eka, he mea tuku na nga Maori ki te papa o Pihopa Wiremu (W. L. Williams) mo nga mahi kura hei oranga mo nga tamariki Maori o Nui Tireni, Kati, he mea tuku tekiana na te Pihopa ki nga pakeha, ko nga moni o te reti, koia kei te whangai i tenei kura me Hukarere. No te tau 1866, ka tahuna e te Hauhaute whare kura tuatahi, i taua takiwa taemai ki te tau 1890, ara e 25 tau i muri mai o te tahuanga, katahi ano hoki ka whakahoutia ano tenei kareti he nui atu i te kareti tawhito, i na hoki ra te nui. E 20 nga ruuma, haunga nga ruuma pakupaku. E wha nga ruumanunui hei moenga mo nga tamariki; e uru ano tekau ma rua, te tekau ma whitu tamariki ki roto i te ruuma kotahi. Koia nei ra te pai o te mahi a te pakeha, mehe-mea ia nei i whakahokia atu ano ki nga Maori taua whenua, kua riro noa atu na ia Merepia. Kati na te mohio o taru nei o te pakeha ki te whakahaere hei oranga mo nga tamariki maori koia e tu nei. Ko nga mahi o tenei kura e rite ana anoki o era atu kareti—e rapu nei i te matauranga e ora ai te Wairua me te tinana, ko te mahi nui ano ia ko te huarahi e ora ai te Wairua. I runga i te paku o te oranga mo tenei kura, koia i kore ai e neke ake i te 30 nga tamariki. He tokomaha nga mea kua puta atu i tenei kura

kua riro kei Te Aute, o tenei tau (1899) tokowha kua riro ano kei reira. Ko nga Iwi tenei o nga tamariki kei konei e kura ana inaianei. Ko Ngatiporou me Ngatikahungunu; nga hapu, Teaitanga-a-Hauiti; Teaitanga-a-Mahaki, me Rongowhakaata.

Heoi ano, hei kona koutou,
Ma te Atua tatou etiahi,
Na te hoa pono o te tairawhiti,
PENE WARU.

Ki te Etita o Te Pipiwharaurao.

Tena koe,—Mau e ta atu ki ta tatou nupepa te pukapuka a nga tamariki o Te Aute ki oratou tuahine o Hukarere, i tuhia hei whahatata i enei kura e rua kia whakahaere a tabitia ai he tikanga mo nga tane me nga wahine hei huarahi e tu ai a muri ake nei he kotahitanga mo nga kareti Maori o te motu.

Heoi. Mau e mea atu kia hapea e o taua hoa e Waata Hipango raua, ko Purakau Maika. Na

APIRANA T. NGATA.

Te Aute Kareti.

Hune 16th, 1899.

Te Aute Kareti,

Hune, 14th, 1899.

Ki o matou tuahine

o Te Kura o Hukarere, e nobo mai nei a kua puta atu.

E hine ma,

Tena ra koutou i raro i te atawhai o to tatou Ariki, nana nei koutou me matou i kowhiri mai i roto i to tatou iwi Maori puta noa te motu, hei toro mai i te matauranga o te pakeha, kia whakahokia atu ai. Ki muri ki o tatou kainga hei taonga ki te iwi.

Kei mea mai ki to matou pakari rawa ki te tuhituhi atu kia koutou, kaore nei i matatau mai i era ra ki tenei ahua. Ehara koa; he hao atu no o matou ngakau kia whakahokitia tatou a roto i enei ra e takoto mai nei ki te kimi tahi i te ora mo to tatou iwi Maori. He taikaha ano ta matou nei mahi; otia na koutou te mahi pakeke rawa ki te whakatahuri i nga ngakau o o tatou whaea, ki te turaki i nga tikanga Maori e whakatutua nei i nga wahine o te iwi Maori. E hine ma, ma koutou rawa ka taea ai; he aha hoki ma matou, ko te whakapai i o tatou whenua, ko te whakahaere i nga marae, i nga mahi nunui a o tatou hapu. Ma koutou, a enei ra e takoto mai nei, ko te whakapai i nga kainga, ko te

tie'u i nga turoro, ko te tukituki i te mana o nga tohunga, ko te whakaako i a koutou na tamariki ki a koutou i aho ai a e ako nei i tenei wa, te ata noho, te ahu whenua, te karakia, te whakarongo ki te reo o nga matua, te whakapono.

Kei te timata mahi matou ma tatau tahi, e rongo mai na koutou kua toro nga Kaupeka o ta matou rakau, e kua nei ko Te Kotahitanga o nga tamariki o Te Kareti o Te Aute. Kei ko tata atu hoki te huihui-nga o o tatou kareti Maori, kia takote whanui ai he kaapapa mo tenei mahi nui whakaharahara, e wawatatia nei e te ngakau te hapai i to tatou iwi Maori. Ma koutou ma nga mea wahine e manaaki mai i te tuatahi, kia waiho ai ko koutou nei tohutohu, i nga tikanga mo te ropu wahine o te iwi Maori.

Kei ngakau kore ki ta koutou nei mahi, kei whakaaro koutou e kore o tatou whaea e rongo i o koutou reo, e manaaki ranei i a koutou tikanga. Kia manawanui, kua pai haere o tatou kainga, kua whanui haere nga huarahi hei takahanga ma o koutou wawae e taea ai te matauranga, te ora mo to tatou iwi. Ma te Atua koutou e awhina.

Kia ora tonu koutou. Ma te Atua e titiro iho to tatou iwi. Mana koutou, me matou e tiekie whakahaka.

Heoi. Na o koutou tungaane o te Kareti o Te Aute.

Na Ware P. Waitai me etahi atu e 52 i haina

PUKAPUKA III.

Ki Nga Etita o Te Pipiwhararua, Tena Korua, Katahi ano au ka watea ki te tuku atu i enei kupu kia korua. No te 12 o Aperira ka tae au, te Pihopa me Te Manihera ki Te Rere, kei uta ake o Opotiki, e hui ana Te Whakatohea i reira. Ka mutu te Karakia me nga mihi ka whaikupu Te Pihopa mo Te Ropu Tono Mihinare o Te Hahi; muri iho ka ahu ona kupu mo nga whakapae a te Maori ki nga Mihinare, he mea tuku mai ratou e te pakeha hei whakawai i te iwi Maori, kia mahua ai a ratou mahi Maori, kia iwikore, kia ngawari ai te whakaunga mai o nga tikanga pakeha. He roa nga whakamarama a Te Wiremu. Torotoru nei aku Kupu Apiti atu mo ana; Ko te mea nui i kitea e au i roto i nga whakahaeere a nga Mihinare, ko to ratou manawanui, ko te a ki a tatou tikanga i

kauwhau ai o mua iho, a e haere nei. Kaore au i whakahaeere i to tatou kotahitanga i roto i nga rohe o te whakatohea, he maharahara mai noo'u ki nga awa me nga huarahi kikino o Waiapu. Engari hei te raumati au hoki ai ki reira ata whakatutuki ai i era rohe.

No te 12 o Aperira ka whiti mai au i Tarakeha ka haere mai i roto i te takiwa o Ngaitai, o te whanau a Apanui, tutuki noa ki Whangaparaoa i te 21 o Aperira.

Ko nga take ano i kauwhautia ki nga marae o Ngatiawa, i korerotia e au ki enei rohe, a i kaha te tautoko a nga Rangatira. Ko nga mea enei i whakaetia:—

1. Ko enei whare ka pckapokaina:—
Te Waranga Kei Maraenui
Rongomaihuatahi „ Omaio
Te I kiwa o Rehua „ Whakaruru
Te Rumanawahonu „ Maruobine-
[maka.]

2. E rua nga whare tora e whakaaraha, a kua whakaetia kia pokaia:—

Tororenui a Rua	Kei Torere
He whare hou	„ Te Kaha

3. Kua whakaetia kia whakatapua te waiipiro i runga i nga hui e tu ki enei marae:—

Torere	Whakaruru
Te Kaha	Raukokore.

Ko Te Whanau a Apanui o Hawai tae mai ki Waiorore kei te whiriwhiri i ta ratou kupu mo tenei take.

He take hou ano i timataia atu e au i tenei takiwa,

1. Kia hainatia te pitihana i tuhia ki Taumata-o-Mihi, Waiapu e Te Komiti o te Kotahitanga, kia whakaakoria nga karaipitire ki nga tamariki o nga kura Maori o te rohe o Ngatiporou, Turanganui ki Tarakeha. I whakaetia tenei take e nga pa katoa a kua tata te tutuki o te haina i nga pukapuka.

2. Kia tonoa ki Te Kawanatanga kia tukua mai he mana ki nga komiti Maori ki te whiri i te tangata haurangi e tomo ana ki nga whare runanga, e tukino ana ranei i nga marae o aua whare. I tautokona tenei take, a kua tae atu i Te Komiti o Te Aute ki te araro o te Kawanatanga.

No te taenga mai o Timi Kara ki Papawai, Wairarapa, i te 30 o Hune ka whakaatu ia i tona whakaaro, kia whakatuturia he komiti mo nga pa Maori hei tiaki, hei tohutohu, hei whakapai i nga kainga. Ka mea atu i reira, mehemea ka ara enei komiti, ko te mahi tuatahi tonu ma ratou ko te whakahaeere i nga tikanga peehi i te waiipiro.

Kei te whakaaro Te Whanau a Apanui ki te whakamahi o ratou whenua. Kua noho he hipi ki Tunapahore. Ki te whai moni i tenei tau ka whakanohia he hipi ki Te Hou-poto Paraka. I takoto ta ratou tono moni i au ki te aroaro o nga komiti o Ngatiporou : Kaore i taea e era, i te nui o nga raruraru hei whakapaunga mo nga toenga hereni.

He iwi ora enei ki taku titiro, i to ratou ahu whenua, i te kaha ki te tautoko i nga kura, i nga tikanga o te karakia. He hua te tamariki o tenei takiwa : i tirohia e maua ko Hakaraia Pahewa, Minita o Te Kaha, te pukapuka rehita o nga iriiringa tamariki o nga tanumanga tupapaku o te pariha o Te Kaha mo nga tau e wha ka pahure nei : 176 nga tamariki i iriiria, e 62 nga tupapaku. Kaati ki te whakaaro e tata ana ki te 120 te pikinga ake o te tokomaha o nga tangata o tenei takiwa, timata mai i Torere, whakamutu ki whangaparaka, i roto i enei tau e wha.

Kei te wehewehe nga karakia : ko Ngaitai, ko Te Whanau a Te Ehutu me Te Whanau a Maru, kei te Hahi Mihinare : Ko Te Whanau a Apanui kei te Ringatu. E whakauru ana ki roto i enei te Pikopo. Kanui toku whakamahi kia Hakaraia Pahewa mo tona kaha, mo tona ata whakahaere i tona tinana me to raua kainga ko tona hoa. Ko ia hei kaumatua hei whakamaunga atu mo nga mahara o ona taina, tuahine i hoki hoki atu i nga kareti, i nga kura, hei taunga atu hoki mo nga tikanga a Te Kotahitanga ina toro he peka mona hi tera wahi.

Tera e nui ake nga mihi mo nga manaaki a enei iwi : kaati me haere i roto i te ngakau. Ehara hoki i te kitenga kotahi, ka takataka tonu nga waewae o nga kaiwhakahaere o a tatou mahi i era takiwa, ka honu tonu te kite te mihi. Otira ki te kite iho o ratou kanohi i enei kupu, ka mohio iho ratou kei te mau tonu atu nga whakaaro ki nga nohanga tabitanga, ki nga korero, me nga ahuareka o era ra i haere ai au i roto ia ratou. Kia hono mai hoki te whakaaro, kei tau te aroha.

Heoi enei kupu,
Na to korua hoa,
Apirana T. Ngata.

Greytown North,
Hurae 1, 1899.

NGA WHAKATAUKI MAORI.

“He Waka ia nei e taea te here.”—He tino whakatauki tenei na te tangata i nga whai-

korero mo te tupapaku. E takoto marama ana te tikanga o tenei whakatauki. Ki te hiahia te mate ki tetahi tangata, ki te ki a te Maori, e kore ia e taea te here ara te pupuri ki te ora. I whakatika ana au, e whakahe ana hoki ki tenei whakatauki. Riro ake te waka i nga waipuke nunui, ahakoa herea ; engari te mea pai me to ki tahaki ki te wahi kaore nei e taea atu e te wai. He maha nga tangata kua mate, e taea ano te here kia roa nga ra e ora ana, ka mate ai, (hei te mate ano hoki te mutunga) otira i te kuare o nga kai-tiaki na reira i bohoro ai to ratou mate. Mehemea ana i waiho e etahi tohunga Maori a ratou turoro ki uta ki te wahi maroke. Tera ano pea e roa e ora ana ka mate ai, tena koa pangaia ana ki te wai, a mate tonu atu. Ehara i te mea ko nga tohunga anake e whakahohoro ana i te mate o te tangata, engari ko te nuinga ano o te tangata, Maori, i akela. Kotata nuinga na te kuare, ko ta nga tohunga na te tinihanga na te kohuru. Ehara ia nei i te kohuru te rumaki i te tangata e pangaia ana e te mitara ? Mehemea e kore e taea te tangata te here, he aha i boatu ai he rongoa mona ? Kaore au e whakapono ki te kia te tangata e mea nei, “He ra ano i whakaritea e Te Atua mona.” Ki taku whakaaro he kohukohu tenei korero. Na te Atua ranei nga tangata i patua kohurutia i whakarite ki a kohurutia ? Mo te mate o te karaitiana tera ano pea tenei korero, e tika. E kore au e whakapono na te Atua i whakarite te matenga o te tangata haurangi, i kai waipiro nei, eke ana ki runga i tona hoiho, whakaama ana i te hoiho, taka ana, a whati tonu atu tona kaki. Na te Atua ranei i whakarite tenei mea ? Pai ke atu ki te Atua ki a ora ia, me kore tona ngakau e ripeneta. “Kahore he hiahia o te Atua kaha rawa, o te Matua o to tatou Ariki, o Ihu Karaiti, kia mate (mate wairua) te tangata hara, engari kia tahuri mai ia i ana mahi tutu, kia ora.” Ahakoa herea te waka, toia ranei ki uta he pirau, ano te mutunga. Ahakoa herea te tangata toia ranei ki uta he pirau, ano te mutunga. “He puehu koe a ka hoki ano ki te puehu.” E te kai-korero, e mohio ana ranei koe he puehu, he pirau, he mutunga mo te tinana ? I te mutunga o “te aho hiriwa” ka rere koe i te awa o te mate, ki hea he unga atu mou, ina tae koe ki te Moana o te Mutunga-kore ?

He ngaro tangata ora.—Haere te tangata ora i tana haere ki etahi atu whenua, ngaro i tana ngaro mo nga tau maha, a tena ano te ra ka hoki ki te wa kainga ; tena ko

te ngaro o te tangata mate e kore e hoki mai. "He ngaro tangata ora, ngaro ake a ka kitea ano, tena he ngaro tangata mate, e kore hoki e kitea ano." Ehe ana tenei whakatauki i runga i te tikanga o te whakapono. Ahakoa mate te karaitiana, ebara i te ngaro i ona whanaunga, i ona hoa, engari he haere i te tuatahi ki te wa kainga, kaore hoki he kainga pumanu mo te karaitiana i konei, a tera ke atu ano he okiokinga mo te iwi a Te Atua, e tino rite ai enei kupu, "Mutu ake i reira te whakararuraru a te hunga kino; okioki ana i reira te hunga kua mau iui." (Hopa. 8.17). "Na, e kore ahau e pai, e aku teina, kia kua e koutou ki te hunga kua moe, (he moe te mate ki te karaitiana) kei koingo koutou, kei pera me era atu kahore nei o ratou tumanakotanga atu." (1 Teharonika 4.18). "Kua whiti ata ratou i te mate ki te ora." He manene te karaitiana i tenei ao, "He ngaro tangata ora." Ko tenei he kupu mate hunga whakapono ina hoki mai a Te Karaiti hei kingi mo tenei ao. He tika ano kua ngaro atinana ia, otira "he ngaro tangata ora," apopo ia te heke iho ai i runga i nga kapua o te rangi, me tana hunga tapu—e heke iho ia he nui te kororia me te mana. Ko taua ra karanga ai te hunga i whakaparahako kia ia, i whakahawe, i takatakahi i ona toto tapu, "E nga maunga horo iho ki runga kia matou: engu pukepuke hipokina matou"; a taua ra ano hoki te hunga i tahuri kia ia, i uru ki ona mamaetanga, hari nui ai, hamama ai te reo ki te karanga, "Amine. Ae ra, haere mai, e te Ariki e Ihu." (Whakakite 22.20). E te kai-korero, ki te puta mai a Te Karaiti inaianei ano, ka pehea tau karanga?

"Ka mate kainga tahi, ka ora kainga rua." Te tikanga o tenei whakatauki mo te mate kai. I te mate kaitanga o tetahi o nga kainga o te tangata, ka haere ia ki te rua ona kainga, ki te wahi e hua ana te kai. Ka ahei ia ki te ki, "Ka mate kainga tahi ka ora kainga rua." Ka rite pea tenei kupu mo Hakopa. I te mate kaitanga o te whenua o Kanaana, heke ana ia me tona whanau ki te whenua o Ihupa, ki te whenua nui te kai, ki te kainga hoki kua rite mai i tana tamaiti ia Hohepa hei tukunga atu mona. Waihoki e rua ano nga kainga o te Karaitiana, ko tenei ao, me tera ao, ara ko te kainga kua riro atu nei to ratou Ariki kei te taka mai hei tukunga atu mo ratou. "Kei pouiri o koutou ngakau. . . . He maha nga nohoanga i roto i te whare o toku Matua. . . . Ka haere ahau ki

te mea i tetahi wahi hei tukunga ake mo koutou" (Hoani 14, 1, 2). Te aroha nui o te Tama a Te Atua! I timata mai tona aroha i te whenua - i te puke ki Kawari—a tae noa ki te rangi—ki te torona o tona Matua. Apopo nga Karaitiana mangere, ngakaukore, te pera ai me nga tuakana o Hohepa te whakama ai, te tangi ai ina tino mohio ratou ki te hohonu o te aroha o Te Karaiti. Ae, e rua nga kainga o te Karaitiana, ko tenei ao, ko tera ao. Otira ahakoa kei te ao nei ratou, ebara ratou i te ao (Hoani 17, 14, 15). I koingo te ngakau o Paora ki te haere ki tona kainga tuturu, "E karapitia mai ana hoki ahau e nga mea e rua he hiahia nei toku ki te haere, kia noho ai ahau kia Te Karaiti; ko te mea tino pai rawa hoki ia." (Piripai 1, 23). Ko Te Karaiti te whaiaipo a Paora. Otira ahakoa te koingo o tona ngakau kia wawe ia te tae ki te karauna kua rite mai mona, ki tetahi hoki o "nga nohoanga maha," mea atu ana ia ki nga tangata o Piripai, "Ko te noho ia i te kikokiko, engari tena he pai mo koutou." E te Kai—korero mou tetahi o aua "nohoanga maha," kei whakaparahakotia e koe te aroha o Te Atua. Ko te hea kainga tau e whai ana? Kei rite ra koe ki te purerehua e rereere noa iho ana. Ki te hiahia koe kia tae koe ki te Rangi, ko te huarahi kei a Hoani 14, 6; ko te tino whamaramatanga o taua huarahi taihoa ka tuhia, ara, ko, "Te Huarahi ki te Ora," i tangohia mai i "Te Karere o te Rongopai," No. 21.

[E Te Pipiwharaua—Tenei kua kite iho i to tono kia tukua atu a taua whakatauki a te Maori, kia tuhia ki to pohu, hei titiro ma enei whakatupuranga e haere mai nei. He whakaaro pai tenei. Kei te tatari toru au ki nga kaumatua kia whakamana i to tono, otira kaore ano. He aha ra te take? He nui rawa pea no ratou raruraru. Kaati maku ma te mea mangere e toku atu he paihere whakatauki, e toru tonu nga takakau. Ko enei whakatauki e mohiotia ana e te katoa, he hauwarea noa iho. He aha koe ra, hei timatanga mahi noa pea. I te potopoto rawa o enei whakatauki, i te tino marama hoki o ratou ritenga, na reira i tapiritia atu ai e au. Ki nga kupu-whakawairua. E tumanako ana ahau, e inoi ana hoki me kore enei kupu e manaakitia e te Atua hei boatu i te maramatanga ki etahi ngakau pouiri. Heoi.

Na to tuahine,
Te Hineiti Horirere.]

Bond, Finney, & Co., Printers, Nelson.

TE AO KATO.

"Koia ano te aroha o te Atua ki te ao (*katoa* ara kia *koe*) homai ana e ia tana Tama kotahi, kia kahore ai e mate a (*to ingoa*) e whakapono ana ki a ia, engari kia whiwhi ai a (*to ingoa*) ki te oranga tonutanga." — Hoani 3, 16. E hoa e whakapono ana ranei koe ki tenei korero, a he aha te tohu o to whakapono?

RONGOMAIMATE.

I haere etahi tamariki taane pakeha tokorua ki te pupuhi manu i tetahi roto i te Waipounamu. I te ahiahi i a raua e whakawhiti ana i te roto i runga poti, ka rere tata mai etahi waana kia raua. I te kaika o te hontutanga a tetahi i te pu a tona hoa paku tonu atu, ka tu te kaki, a mate tonu atu. I te unga atu ki uta ka whakawhaina e te mea ora te mea mate ki to raua kainga, e wha maoro te tawhiti. I kite ano etahi taangata i a ia otira kihei i aroha mai. I te taenga ki te kainga hinga tonu atu ia i te kaha rawa o tona ngenge a i ngaro katoa hoki ia i te toto. — I mate tetahi tamaiti iti e 4½ nga tau, ki Poneke, i te kainga whike. I waiho e nga matua kia moe ana. No muri ka maranga a haere ana ki te ruma, i reira te pouamu waipiro e tu ana.

Ka tapiki tona ringa, ka hamana te wahu, ka wakaheke te korokoro, mate tonu atu. No nga matua te he ki te waihi o i a raua kai ki a tu noa. He maha nga maori kei te kohuru i a ratou tamariki ki tenei kai kino. I roto ano i te kopu te tamaiti e whangai ana ki te waipiro, i te whanautanga mai ka matahaki ki nga matua e inu ana, e haurangi ana, i te pakeketanga ka whakamatau i te kai e arohaina nei e ona matua, a tona matanga kei — I Poene he taone hi ika i Ahikereiria i ngaua tetahi tamaiti e ono nga tau, e te nakahi. I a ia e oma ana i toto i te kaahi ki te puna mai ka mahiti mai te nakahi, tawea ana ki tona ringa matau. Katahi ka puritia e ia ki tona ringa mau te mahunga o te nakahi, ka kutia e ia kia kore ai e kaha ki te ngau. ka oma ia ki tona whaea hei patu i tauu ngarara. I tapuhia e te koka te pito o te ringa o tona tamaiti i ngaua e te nakahi, ka hereta ruanga o te ringa hei arai i te pahua. I te taenga mai o te takata ka hoatu he rongoa hei whakatu-ngawiri. Kaore ano kia mohiotia tona oranga matenga ranei. He tino maia tenei tamaiti!

I haere a Rutene Haerewa, no N'Porou ki te hopu hoiho. I te maunga o tetahi ona hoiho ka panga te kaha ki tetahi a ka tau atu ki te kaki. No te rerenga atu o te ringa o Rutene ka oho te hoiho kua mau ra i tetahi pito o te taura a ka uru te ringa o Rutene ki te kaha i tetahi pito, katabi ka kahakina. I ka-

ha ano ia ki te karo i nga rakau, no te huringa o te hoiho i te whare ka akina ki te taha o te whare; e rua nga ra i takoto ai ka mate. I tino whaia tenei tangata e te mate. I whano tata ano ia ka mate i te pakarutanga o tona pu engari ko tona ringa i hachaea. — I tetahi pakeha no Mangaweka e tauraki ana i te tainamaiti ka paku taua mea, pakaru katoa tona whare a koia mate rawa. — I horo tetahi rua waro i Hariwhiki, Kanata, 160 nga tangata i tapukea e 30 ano nga tupapaku kua taea — I kitea a Hami Pahihoa he tangata e tino mohiotia ana ki Wairarapa ki Taupo, e takoto ana kua mate i taka i runga hoiho. — "I a tatou ano e ora ana kei roto tatou i te mate."

RONGOMAIMOANA.

Kua kitea a te Perthshire, e 54 ra i ngaro ai, i maanu haere ai i te moana. E 4 ano ra hei rerenga mai mona i Poihakena ki Murihiku. No te 26 o Aperira ka rere mai i Poihakena; no te 28 ka whati te rino huri i te wira. Kaore nga initinia i whakabaua e te kapene ki te whakaora i te wira, i tatari ma tetahi tima ratou e parete. I hulia ano nga heera, otira i te pakupaku o nga hera me te nui o te kaipuke, (e 5550 tana) kore rawa i panuku, engari i paca haeretia e te au e te hau. No te 13 o Mei ka kitea e te Whangaroa, he kaipuke hera, nana i kawhe mai te korero kei te ora taua tima, i mea hoki te uingua o te tangata kua tetohu, pera me te Ohau. I pouri nga pahihi i tenei wa mo te ratou putanga ki waho o te ara o nga tima mai o Poneke. I ki ratou i rite te ratou kaipuke ki te Aka o Noa. I te 24 o nga ra ka mahara ano ratou ki te ra whanautanga o te Kumi; i tumanako ki a whiti rangimarie atu ia ki tona ao a tona matenga. No te 25 ka kitea ratou e te Northern Chief, he kaipuke hera ano. I tenei wa no nga tima ki te rapu; kua hangai hoki a te Perthshire ki te huarahi mai o nga tima o Akarana. Ka pau nga taewa me te paraoa, ko te mihi he nui he hipi huka hoki te utanga o te kaipuke. I te 27 ka 926 maoro te paenga a ka whakata-ta ki nga moutere. I te wehi kei pakaru, ka timata te mahi a nga initinia i te wira; tetahi riri kaha, he iti kau te kai me te moe. No te 7 o Hune ka kitea e te Vera Jean he kaipuke hera ano. Ka 46 nga maoro te tatanga atu ki Norfolk Island, te motu o te Pihopa o Meremihia, ka oti te wira te hono ka haere iti te tima. Ka 100 maoro te rerenga, i te 13 o Hune ka kitea e te Talune, he tima no te Uniana, ka paretetia ki Poihakena, kaore hoki e kaha te ngoki a taua turoro. I pouri nga initinia mo te mounou o ta ratou mahi. No te 20 o Hune ka tae ki Poihakena. He nui te pohiritanga i a te Tarune raua ko tana whakaoranga. I arahina raua i whio nga tima i umere te mano o te tangata. I a te Pahia e piupia ana e te hau e te marangai e rua ona taiawhi-

iotanga. Kaore ano kia mohiotia e hia mano pauna ranei te utu kia te Tarune. Te waimarie o te kapene! — He hanga aroha te mate-nga o nga tangata tokowha o te Hinemoa ki Whangaokeno, Waiapu. E kino ana ano te moana ka haere te poti ki uta a tahuri tonu atu; e rua i ora e wha i mate; ko te mete tuatahi tetahi. Ta ratou mahi he whakau i nga mea mo te whare-raiti i Ihi Keepa.

RONGOMAITAKARO.

Kua tae mai te tima whutupooro o Ingarangi ki Ahitereiria. Ki te rongo korero e kore pea ratou e whiti mai ki Niu Tirenī nei, otira kei te whakahaerea e to tatou Uniana kia whiti mai ki te whenua o te Maori. Ka toru o ratou pureitanga ki Poihakena, a kaore ano ratou kia mate noa. I te pureitanga ki Hirini e 4 a ratou paina e 3 a Hirini. — Ka nui rawa te kaha o te Arai, tetahi o nga karapu Maori o Turanga nei; tera pea e riro i a ratou te Kapu, i runga i te mea kua mate katoa i a ratou nga karapu pakeha. — I kitea e matou i roto i "Te Tui" 13 nga pureitanga o Te Aute i tera tau, e 6 nga wininga, e 2 nga matenga, e 2 i rite tonu, 1 kaore i pureitia; 180 a ratou paina katoa, e 43 a era atu taha. I tenci tau ka 5 o ratou pureitanga; kotahi to ratou wininga. — Ki te ki a nga nupepa o Amerika kua whakatahuritia a Hoani Harawana (John Sullivan) he tiamupiana i te ao mo te riri, ki te whakapono i runga i te kauwhau tanga a Muuti. Ko te rewera tona hoa riri inaianei. — Kei Niu Tirenī nei a Horano te tiamupiana o te ao mo te purei mu. Ka 763 ona pureitanga, 620 ona wininga, 140 ona tainga, a ka toru ano ona matenga. — I te reihi potitanga o Harawana, raua ko tetahi toa ano o Ingarangi, ko Heini te ingoa, ko to Harawana poti i wini.

Ko Renara (Reynolds) te tiamupiana mo te eke paibikara i Niu Tirenī, mo Akarana; ko Hare Uru te tiamupiana Maori, mo Kaiapoi. — Kei Ingarangi te tiima kirikiti o Ahitereiria. Ka 13 o ratou pureitanga; ka 8 wininga; ka 1 ano matenga; ka 4 ritenga. I rite ai ebara i te mea, he rite no nga paina, engari he kore-nga kaore i mutu te purei i nga ra i whakari-tea. Ko te nuinga o nga pureitanga, ki nga karapu ririki; ka rua nga pureitanga nunui, ara o Ahitereiria katoa ki Ingarangi. Te purei nui tuatahi kaore i oti: Ahitereiria, e 482, Ingarangi, e 348, kotahi tangata i toe. Te purei tuarua: i wini a Ahitereiria: A, 449. I, 446. Kaore he tangata i mate o Ahitereiria i te u-runga tuarua ka mutu te purei; i tino mate a Ingarangi. Ko te tino tangata toa o Ingarangi, o te ao katoa, he mangumagu no Inia, he momo kingi. Tona ingoa ko Ranjitsinhji! He golf tetahi takaro inaianei, kei te tino pirangitia e te Maori, engari te he he purei no etahi tangata i te Ratapu. He mahi tino pai

kia "Te Pipi" nga mahi takaro ataahua, heoi e nga tamariki taane kaua e aru i nga tika-nga a nga pakeha tutua, kaua e tukua ko nga mahi ahureka hei rangatira mou, hei atua ranei mou, a kia takahi koe i te Hapatu o Ihowa. Ehara te Atua i te tangata kia tinihangatia e koe. Kaore ia e mate, engari ko koe ano ko te tangata e mate.

RONGOMAITAWHITI.

I whakatauria e te Komihana ko Marietua te kingi o Hamoa, engari i tono ratou kia whakarewa e ia te torona. Tera e whakaturia he kawana hei kaiwhakahaere mo Hamoa. E whakaae ana a Marietua me Mataawha. Kua tonoa ko Meihia. Mea hei kai-whakahaere mo Ingarangi ki Hamoa. — Te riri a nga Piripani hunahuna ai. I kokiritia e ratou te ope o nga Marikena; e 30 nga Marikena i mate. Kua karangatia a Atimara Tiui kia hoki ki te kainga. He pohiri nui kua rite mona. — Kei te riri i Ingarangi me Taranawara (Transvaal); taihoa pea ka whawhai. Kei raro tera whenua i te mana o Ingarangi, engari ko Kurutia (Kruger) ko te tumuaki kaore e pai ki te Ingirihī. Kua tono etahi hoia o Ahitereiria ki a haere ratou. — I nga tangata o te karakia o Mahomete e mau mai ana i te 'whariki tapu' i Ihipa ki te pa tapu i Meka, i Arapi ka aukatiria ratou e nga kai pahua, tangohia ana te whariki; ma te £600 rano ka whakahokiria mai ai. Kei te pehea ra te poropiti a Mahomete mo tona takapau? — I timatatia he nupepa Ratapu i Ingarangi, otira i te kaha o te riri a te iwi whakanuturia ana. Hia! hia! hia! Ingarangi! "Ma te tika ka hake ai te iwi" — Whakatauki 14. 34. "Kui! Kui!!"

RONGOMAITATA.

I te whakawakanga i a O' Kanara, te piri-himana o Nepia i whakapaea mo te tahae, i tukua ia. — Kua whakaturia ko Ta Ropata te Tauti hei Tino Kaiwhakawa mo te turanga o Ta Hemi Perenetekaha, i mutu i tera marama. He roia tino matau a Te Tauti, he tino hoariri no te hoko wai-piro. — I hamenetia e tetahi pouaru te Kaunihera o Hirinihama, Otautahi, mo te matenga o tona tama i runga paihikara i te tutukitanga ki te kaata hari paru, i te kore rama o te kaata. E £300 te utu ma te Kaunihera ki taua wahine. — No te 23 o Hune ka tuwhera te Paremete. Te nuinga o nga kupu a te Kawana ko nga kupu ano kua puaki i ona Minita; i puta ano tona korero mo te iwi maori me o ratou whenua. Taihoa ra te roanga ake o nga korero, ka kapi te apiti. Tena ra koutou e nga hoa: mahara mai. — No te 2 o nga haora i te ata tu o te 1 o Hurae ka moe a Ngamihi, e rima tau, te tamahine a te Ropere Taahuri me Mihirini, ki Te Raukahikatea. Hoatu e hine ki te wa kainga!